

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

Gyermekbarát igazságszolgáltatás

Szerző:

dr. Herold Anikó

Kecskemét, 2023. május 6.

I. Bevezetés

A Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt egyezmény¹ (továbbiakban: Gyermekek jogi Egyezmény) 1. cikke szerint gyermek az a személy, aki 18 éven aluli. Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának iránymutatása a gyermekbarát igazságszolgáltatásról² (továbbiakban: Iránymutatás) a gyermek fogalmát az igazságszolgáltatásban megillető védelem viszonylatában szintén úgy határozza meg, hogy minden 18 évesnél fiatalabb személy gyermeknek minősül. Az Iránymutatás értelmében az igazságszolgáltatási rendszer akkor „gyermekbarát”, ha az elérhető legmagasabb szinten biztosítja a gyermekek jogainak tiszteletben tartását és hatékony érvényesítését, figyelembe véve a következőkben felsorolt elveket, megfelelően tekintetbe véve a gyermek érettségét, értelmi szintjét és az ügy körülményeit. Olyan igazságszolgáltatás, mely hozzáférhető, az életkornak megfelelő, gyors, gondos, a gyermekek jogaihoz és szükségleteihez igazodó és azokra koncentrálni, tiszteletben tartja a gyermekek jogait, beleértve a tisztességes eljárásról való jogot, az eljárásban való részvétel és az eljárás megértésének jogát, a magánélet, a családi élet, az integritás és a méltóság tiszteletben tartásához fűződő jogot.

Az igazságszolgáltatás gyermekközpontúságának megítélésekor érdemes azt megvizsgálni, hogy a gyermekeknek milyen elvárásai létezhetnek az igazságszolgáltatási rendszerrel kapcsolatban: - a gyermek érthető és számára kielégítő módon szeretne tájékoztatást kapni arról, hogy mi a jog, hogy az ő konkrét ügyében milyen szabályok alkalmazhatóak és az ügynek milyen jogi rendezése lehetséges; - szeretné tudni, hogy az igazságszolgáltatási rendszerben dolgozók mit tudnak tenni érte; - elvárja a vele kapcsolatba kerülő szakemberektől, hogy megfelelő módon kommunikáljanak vele szóban és írásban.³

¹ Magyarországon kihirdetve az 1991. évi LXIV. törvénnyel

² 2010. november 17. napján fogadták el

³ Gyurkó Szilvia: Gyermekbarát igazságszolgáltatás - a paradigmaváltás szükségességéről; In: <https://adoc.pub/gyurko-szilvia-gyermekbarat-igazsagszolgalattas-a-paradigmav.html> Utolsó letöltés ideje: 2022. január 3.

II. A gyermekbarát igazságszolgáltatás alapelvei

1. Részvétel

A gyermek érdemi részvétele akkor biztosított, ha az őt érintő valamennyi ügyben kifejezheti a véleményét és azt komolyan figyelembe veszik. A gyermek döntéshozatalban való részvételi jogának gyakorlásához elengedhetetlen a véleménynyilvánítása szabadságának, a megfelelő tájékoztatáshoz való jogának, a meghallgatásának és a véleménye tiszteletben tartásának biztosítása. A Gyermekjogi Egyezmény 13. cikke a véleménynyilvánítás szabadságát, 17. cikke a megfelelő tájékoztatáshoz való jogot rögzítik, amelyek szorosan kapcsolódnak a 12. cikk által a gyermeknek biztosított joghoz a szabad véleménynyilvánításra, a véleménye meghallgatására és annak kellő súllyal való figyelembevételére minden őt érintő kérdésben. A gyermekeknek az érdemi részvételükhöz az egész eljárás során tájékoztatásra és támogatásra, jól érvényesített eljárási biztosítékokra, biztonságos és barátságos környezetre van szükségük. Ha a gyermekek úgy érzik, hogy a szakemberek tisztelettel bántanak velük, nyitottak és barátságosak, meghallgatják őket és komolyan veszik a véleményüket, akkor nagyobb eséllyel mondják azt, hogy igazságos, a mindenk felett álló érdekük szerinti bánásmódban volt részük.⁴ Családi ügyekben a gyermekek bírósági eljárásba való bevonását biztosító intézkedések a bíró felelősségébe kell tartozzanak, akinek ellenőriznie kell, hogy a gyermekeket ténylegesen bevonták-e az eljárásba, és hogy csak akkor nincsenek jelen, ha ők maguk utasították vissza a részvételt, vagy ha érettségi és értelmi szintjük miatt nem lehetséges a bevonásuk.⁵

2. A gyermek legfőbb érdeke

A Gyermekjogi Egyezmény 3. cikk 1. bekezdés szerint „A szociális védelem köz- és magánintézményei, a bíróságok, a közigazgatási hatóságok és a törvényhozó szervek minden, a gyermeket érintő döntésükben a gyermek mindenk felett álló érdekét veszik figyelembe elsősorban.” A gyermek legfőbb érdeke három elemből áll, egyrészt alanyi jog, azaz a gyermek azon joga, hogy eltérő érdekek esetén az ő legfőbb érdekét elsődleges szempontként vegyék figyelembe a döntés meghozatalakor.

⁴ Gyermekbarát igazságszolgáltatás - a gyermekek és a szakemberek álláspontja és tapasztalatai Összefoglaló In.: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2017-child-friendly_justice-summary_hu.pdf Utolsó letöltés ideje: 2022. január 3. 3. o.

⁵ Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának iránymutatása a gyermekbarát igazságszolgáltatásról, <https://rm.coe.int/16806a4541> Utolsó letöltés ideje: 2021. 12. 28. 51. o.

Másrészt értelmezési elv, amely szerint, ha egy jogi rendelkezés többféleképpen értelmezhető, azt az értelmezést kell választani, ami a legeredményesebben szolgálja a gyermek legjobb érdekeit. Harmadrészt eljárási szabály, ami azt jelenti, hogy a döntéshozatali folyamat során értékelni kell a döntésnek az érintett gyermekekre gyakorolt lehetséges hatásait.

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága a 14. számú Általános kommentárban (2013.) hét elemet határozott meg, amelyet a gyermek legfőbb érdekének mérlegelése során figyelembe kell venni:

- A gyermek álláspontja, amelynek a kifejtésére joga van, akkor is, ha még nagyon fiatal vagy sérülékeny helyzetben lévő.
- A gyermek identitása, melyet olyan tulajdonságok alkotnak, mint a származás, vallás, nemi irányultság, személyiség.
- A családi környezet megőrzése és a kapcsolatok fenntartása. A Gyermekjogi Egyezmény védi a gyermek családi élethez való jogát, ami kiterjedhet a biológiai és örökbefogadó szülőkön kívül a helyi szokások szerint a nagycsalád és a közösség tagjaira is. A szülőktől történő elválasztás csak végső esetben és a legkevésbé káros módon történhet, és fontos a megfelelő környezetben való elhelyezés.
- A gyermek gondozása, védelme és biztonsága, ami magában foglalja a fizikai, anyagi, szellemi, érzelmi jóllétének és fejlődésének biztosítását.
- A gyermek sérülékeny helyzete (pl. kisebbségi csoporthoz tartozik, fogyatékkal élő, hajléktalan, erőszak áldozata).
- A gyermek egészséghez való joga, ami magában foglalja, hogy biztosítani kell számára a tájékozott beleegyezést, és mérlegelni kell valamennyi lehetséges kezelés előnyeit és kockázatait.
- A gyermek oktatáshoz való joga, ami az ingyenesség és a minőségi oktatáshoz való hozzáférés garantálását is jelenti.

A felsorolt elemeket eltérő módon lehet használni a különböző konkrét esetekben és nem mindig releváns minden elem. A gyermek legfőbb érdekét biztosító megoldás megtalálásához szükséges az eset összes releváns körülményének, az ügy egyéb érdekeltjei érdekeinek, valamint a gyermeket megillető minden egyéb jognak az együttes, gondos mérlegelése, és figyelembe kell venni a rövid és

hosszú távú következményeket is. A gyermek valódi érdekének megvizsgálása a gyermeket érintő döntés meghozatala előtt nem mellőzhető, meghatározásához multidiszciplináris megközelítésre van szükség. A 14. számú Általános kommentár értelmében gyermek legjobb érdekeinek érvényesítését olyan eljárási garanciáknak kell biztosítaniuk, mint a gyermek véleménynyilvánításhoz való joga, a tények begyűjtése és megállapítása, az eljárás elsőbbsége a késedelmes és elhúzódó döntéshozatal elkerülése érdekében, képesítéssel rendelkező szakemberek részvétele, jogi képviselő biztosítása, indokolási kötelezettség és jogorvoslat biztosítása.

3. Méltóság

A gyermekeket minden eljárás vagy ügy során gondosan, érzékenyen, tisztességesen és tisztelettel kell kezelni, különös figyelmet fordítva személyes helyzetükre, jólétükre és különleges szükségleteikre, valamint teljes mértékben tiszteletben tartva fizikai és pszichológiai integritásukat. Nem vethetők alá kínásnak, embertelen vagy megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek.⁶

4. Védelem a diszkriminációval szemben

A gyermekek jogait nemem, fajon, bőrszínen vagy etnikai háttéren, életkoron, nyelven, valláson, politikai vagy egyéb véleményen, nemzeti vagy társadalmi származáson, társadalmi-gazdasági háttéren, a szülő(k) helyzetén, nemzeti kisebbséghez fűződő kapcsolaton, vagyonon, születésen, szexuális irányultságon, nemi identitáson vagy egyéb helyzeten alapuló megkülönböztetés nélkül kell biztosítani.⁷

5. Jogállamiság

A jogállamiság alapelvei a gyermekekre is vonatkoznak, a tisztességes eljárás nélkülözhetetlen elemeit, úgy, mint törvényesség, arányosság, az ártatlanság vétele, a jogi tanácsadáshoz való jog és a fellebbezés joga, a gyermekek számára is biztosítani kell, csak úgy, mint a megfelelő, független és hatékony panaszkezelési mechanizmusokhoz való hozzáférés jogát.

⁶ Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának iránymutatása a gyermekbarát igazságszolgáltatásról, <https://rm.coe.int/16806a4541> Utolsó letöltés ideje: 2021. 12. 28. 18-19. o.

⁷ Uo.

III. A gyermekbarát igazságszolgáltatás általános elemei

1. Tájékoztatás és a tanácsadás

A tájékoztatásnak a gyermek életkorának és érettségének megfelelően, az általa értett nyelven, a nemi és kulturális sajátosságok figyelembevételével kell történnie. Tartalmaznia kell a lényeges és szükséges információkat a folyamat valamennyi lépéséről, a gyermek jogairól, a jogérvényesítéshez szükséges eszközökről és a joghoz képest alternatív eszközökről. A gyermeket közvetlenül kell tájékoztatni, azt a szülőnek adott tájékoztatás nem helyettesítheti. A vonatkozó jogi információkat tartalmazó gyermekbarát anyagokat hozzáférhetővé kell tenni és széles körben terjeszteni kell, valamint speciális információs szolgáltatásokat (pl. speciális weboldalak, segélyvonalak) kell kialakítani a gyermekek számára.⁸ Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége által 2015-ben 10 uniós tagállamban végzett vizsgálat alapján enyhítheti a gyermekek szorongását, ha az eljárás minden szakaszában kis, emészthető adagokban konkrét információkat kapnak. A jól tájékozott gyerekeknek nagyobb az önbizalma, és az igazságügyi rendszerrel szemben is több bizalmat éreznek, nagyobb biztonságban érzik magukat.⁹ Az Alapjogi Ügynökség véleménye szerint létre kell hozni olyan támogató szolgálatokat, amelyeket a bírósági eljárásokban részt vevő gyermekek minden esetben igénybe vehetnek, továbbá ki kell jelölni egy támogató személyt a gyermek mellé, aki megfelelően képzett és az eljárás minden szakaszában rendelkezésre áll, hogy közvetítsen a gyermek és a hatóságok között. Az ügynökség erre a feladatra szociális szakemberek kijelölését javasolja, mert ők a bírókhoz és más jogi szakemberekhez képest hosszabb távon, az eljárás előtt és után is tudják támogatni a gyermeket. A hivatásos kapcsolattartó a gyermek számára érzelmi támogatást nyújt, felkészíti őt az eljárás szakaszaira, gyermekbarát módon biztosítja a tájékoztatást és a sajátos igényű gyermekek esetén speciális támogatási intézkedésekről is gondoskodik.¹⁰ Az eljárás során elérhetőnek kell lennie gyermekbarát tájékoztatásnak szóbeli és írásbeli formában, melynek igazodnia kell a gyermekek megértési szintjéhez, életkorához, érettségéhez.

⁸ Uo. 21. o.

⁹ Gyermekbarát igazságszolgáltatás - a szakemberek álláspontja és tapasztalatai Összefoglaló In.: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2015-child-friendly-justice-professionals-summary_hu.pdf Utolsó letöltés ideje: 2022. január 3. 7. o.

¹⁰ Gyermekbarát igazságszolgáltatás - a gyermekek és a szakemberek álláspontja és tapasztalatai Összefoglaló In.: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2017-child-friendly-justice-summary_hu.pdf Utolsó letöltés ideje: 2022. január 3. 13. o.

Az eljárás előtt a gyermeket tájékoztatni kell annak menetéről (többek között, hogy mikor, hogyan, ki fogja meghallgatni) és lehetséges kimeneteléről, a jogairól, a jogai tényleges gyakorlásához szükséges eszközökről, a résztvevők szerepéről és arról, hogy mi fog vele történni az eljárás végén. A gyermeket a meghallgatása során tájékoztatni kell az őt megillető jogokról, illetve arról is, hogy nem biztos, hogy az ő kívánságának megfelelő döntés fog születni. A tájékoztatáshoz való jog a meghallgatást követően is megilleti a gyermeket, közvetlenül és gyermekbarát nyelven tájékoztatni kell a döntés tartalmáról, arról, hogyan vették figyelembe az ő véleményét, különösen ha nem a kívánságának megfelelő döntést hoztak, illetve ha nem került sor a meghallgatására.

2. A magánélet és a családi élet védelme

A bírósági vagy bíróságon kívüli eljárásban vagy más beavatkozásban érintett gyermek magánéletét és személyes adatait a nemzeti joggal összhangban védeni kell, semmilyen olyan információt vagy személyes adatot nem szabad közzétenni vagy nyilvánosságra hozni, amelyből közvetlenül vagy közvetve megállapítható a gyermek személyazonossága.¹¹ Ennek érdekében eljárási biztosítékokat kell létrehozni - videófelvétel, meghallgatások számának korlátozása, támogató szolgálatok igénybevételének lehetősége - és biztosítani kell a gyermekbarát környezetet. A gyermek számára az anonimitást, a személyes adatainak védelmét garantálni szükséges, ami a médiában névtelenséget, álnév és elváltoztatott hang használatát jelenti.

3. Biztonság

Minden bírósági és bíróságon kívüli eljárás vagy egyéb beavatkozás során védeni kell a gyermekeket attól, hogy sérüljenek, így különösen védeni kell őket a megfélemlítéssel, a megtorlással és a másodlagos viktimizációval szemben.¹²

¹¹ Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának iránymutatása a gyermekbarát igazságszolgáltatásról, <https://rm.coe.int/16806a4541> Utolsó letöltés ideje: 2021. 12. 28. 22. o.

¹² Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának iránymutatása a gyermekbarát igazságszolgáltatásról, <https://rm.coe.int/16806a4541> Utolsó letöltés ideje: 2021. 12. 28.

4. Szakemberek képzése

A különböző korcsoportokba tartozó gyermekek jogaira és szükségleteire, valamint a gyermekekhez igazított eljárásokra vonatkozóan minden, gyermekekkel foglalkozó szakember számára biztosítani kell a szükséges interdiszciplináris képzést. A gyermekekkel közvetlen kapcsolatban álló szakembereket a gyermekek korának és fejlettségi szintjének megfelelő kommunikációra, valamint a különösen sérülékeny gyermekekkel való kommunikációra is ki kell képezni.¹³ Emellett a szakembereknek (rendőr, ügyvéd, bíró, mediátor, szociális munkás) képzést kellene kapniuk a gyermekek jogairól, a gyermekek fejlődéséről, gyermekpszichológiáról, meghallgatási technikákról, diszkriminációs kérdésekről, továbbá fel kell készíteni őket a gyermekek változó igényeinek felismerésére, hogy ezekkel foglalkozni tudjanak.

5. Multidiszciplináris megközelítés

A gyermekekkel foglalkozó szakembereknek (pl. jogászok, pszichológusok, orvosok, rendőrök, bevándorlási tisztviselők, szociális munkások, mediátorok) szorosan együtt kell működniük, a gyakorlatukat össze kell hangolniuk, annak érdekében, hogy átfogó képet alkothassanak a gyermekről, megkönnyítsék a gyermek részvételét és jobban biztosítsák a védelmét. A szakemberek számára közös értékelési keretrendszert kell létrehozni, amely a döntéshozók számára biztosítja a szükséges támogatást.

6. Szabadságelvonás

Az Iránymutatás kiemeli, hogy gyermekkel szemben csak végső eszközként és a legrövidebb szükséges ideig lehet szabadságelvonást alkalmazni, és annak során fokozottan oda kell figyelni a fogva tartott gyermekkel való bánásmódra.

¹³ Uo. 23. o.

IV. A gyermek meghallgatása

A Gyermekjogi Egyezmény 12. cikke rendelkezik arról, hogy: „Az Egyezményben részes államok az ítélőképessége birtokában levő gyermek számára biztosítják azt a jogot, hogy minden őt érintő kérdésben szabadon kinyilváníthassa véleményét. A gyermek véleményét, figyelemmel korára és érettségi fokára, kellően tekintetbe kell venni. Ebből a célból nevezetesen lehetőséget kell adni a gyermeknek arra, hogy bármely olyan bírói vagy közigazgatási eljárásban, amelyben érdekelt, közvetlenül vagy képviselője, illetőleg arra alkalmas szerv útján a hazai jogszabályokban foglalt eljárási szabályoknak megfelelően meghallgassák.” A Gyermekjogi Egyezmény egységességére és oszthatatlanságára tekintettel a 12. cikk szerinti jogokat a többi gyermekjoggal együtt kell tekintetbe venni. Ennek megfelelően a 2. cikk diszkriminációt tiltó elvével összhangban minden gyermek egyenlő joggal nyilváníthatja ki véleményét, továbbá a gyermek meghallgatása során biztosítani kell számára a védelemhez való jogát. Különösen fontos a gyermek legfőbb érdekének elsődleges szempontként való figyelembevételét biztosító 3. cikkel való kölcsönös kapcsolódás, hiszen hogyan lehet elvégezni a gyermek legfőbb érdekének vizsgálatát, ha nem biztosítanak számára lehetőséget a megnyilatkozásra. A meghallgatás jogának érvényre juttatása nem lehetőség, hanem kötelezettség. Az ENSZ Gyermekjogi Bizottság 12. sz. Általános Kommentárja értelmében a meghallgatás joga minden gyermeket megillet, aki képes álláspontját kifejezésre juttatni. Az ítélőképességet nem lehet életkorhoz kapcsolni, minden gyermek számára vélelmezni kell, hogy megvan az ítélőképessége és minden esetben egyedileg kell megvizsgálni, hogy a gyermek alkalmas-e a véleménynyilvánításra. Az, hogy a gyermek ítélőképessége birtokában van-e, függ a gyermek személyisége integráltsági fokától, szellemi teljesítőképességétől, valamint befolyásolhatja az egyik szülőhöz való érzelmi kötődése is. A hatóságok döntenek el, mikor tekintik a gyermeket ítélőképessége birtokában levőnek és mérlegelési jogkörükbe tartozik a meghallgatott gyermek véleményének figyelembevétele is.¹⁴ A meghallgatáshoz való jog a gyermeknek nem kötelessége, hanem joga, szabadon eldöntheti, hogy él-e vele. A gyermek meghallgatásától nem lehet eltekinteni kizárólag az életkora miatt. Ha a gyermek kezdeményezi, hogy az őt érintő ügyben meghallgassák, a bíró nem utasíthatja el a meghallgatását, kivéve, ha a gyermek legfőbb érdeke úgy kívánja.¹⁵ Fontos a gyermek saját álláspontjának elmondása érdekében

¹⁴ Dr. Filó Erika - Dr. Katonáné dr. Pehr Erika: Gyermeki jogok, gyermekvédelem, HVG-Orac Lap és könyvkiadó Kft., Budapest, 2009., 38. o.

¹⁵ Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának iránymutatása a gyermekbarát igazságszolgáltatásról, <https://rm.coe.int/16806a4541> Utolsó letöltés ideje: 2021. 12. 28. 26. o.

a befolyásmentesség biztosítása, továbbá, hogy kevés alkalommal történjen a meghallgatás a traumatikus hatások elkerülése érdekében. A gyermek meghallgatható közvetlenül, képviselője útján, a gyermek képviselője lehet: szülő, ügyvéd (jogász), más személy (szociális munkás). Az Iránymutatás szerint a gyermek számára biztosítani kell, hogy saját nevében vehessen igénybe ingyenes jogi tanácsadást és kaphasson jogi képviseletet abban az esetben, ha közte és szülei, valamint más érintett felek között érdekellentét áll fenn. Az ily módon segítséget igénybe vevő gyermek képviseletét olyan ügyvédeknek kell ellátni, akik ismerik a gyermek jogait, illetve rendelkeznek speciális ismeretekkel a gyermek szükségleteiről és rendelkeznek a velük való hatékony kommunikáció technikáival. A gyermeket saját jogokkal rendelkező, teljesen önálló ügyfélnek kell tekinteni, és a gyermeket képviselő ügyvédnek a gyermek véleményét kell közvetítenie.¹⁶

A gyermek részvételének két fő összetevője van a Lundy modell szerint: egyrészt lehetőséget biztosítani számára, hogy kifejezze a véleményét, másrészt a véleményét kellő súllyal figyelembe is kell venni a döntéshozatal során. A Lundy modellben 4 alapvető faktornak kell egyszerre érvényesülni:

1. A gyermek számára biztonságos tér, ahol félelem nélkül beszélhet, továbbá ő döntheti el, hogy be kíván-e kapcsolódni, ha igen, milyen módon az eljárásba.
2. Hang: a meghallgatáshoz való jog minden gyermeket megillet, aki bármi módon - akár segítséggel - képes kifejezni a véleményét, azaz nem szükséges ezt érettséghez vagy életkorhoz kötni. Elsősorban a felnőtteket kell képezni, hogy könnyebben megértsék a gyermeket.
3. Hallgatóság: fontos, hogy a gyermek véleményét ne csak meghallgassák, hanem arra oda is figyeljenek, továbbá, hogy olyan személy hallgassa meg, akinek kellő befolyása van a döntéshozatalra.
4. Befolyás: a gyermek bevonásának a leglényegesebb eleme, hogy véleményüknek érdemi befolyása legyen a döntéshozatalra.¹⁷

A 12. sz. általános kommentár értelmében a gyermek meghallgatásának megvalósítása érdekében a következő lépések szükségesek: a gyermeket gyermekbarát módon fel kell készíteni, el kell látni a szükséges információkkal, ezt követően kellő odafigyeléssel, a gyermek komolyan vételével, méltóságának tiszteletben tartásával meg kell hallgatni, fel kell mérni a gyermek "ítélőképességét" annak eldöntéséhez, hogy mennyire vehető figyelembe a véleménye, majd a gyermek számára visszajelzést kell adni, különösen akkor, ha a véleménye nem lehetett döntő jelentőségű és végül biztosítani kell a gyermeknek a panasztétel

¹⁶ Uo. 27. o.

¹⁷ Visontai-Szabó Katalin: A gyermek meghallgatása a bírósági eljárásban In: http://acta.bibl.u-szeged.hu/69152/1/polay_068_515-526.pdf Utolsó letöltés: 2022. 01. 03. 517-518. o.

lehetőségét, például ombudsman elérhetőségével.¹⁸ A gyermek meghallgatásának átláthatónak és informatívnak, a gyermek részéről önkéntesnek, a gyermekkel szemben tiszteletteljesnek, érdemi kérdésekre vonatkozóan, gyermekbarát környezetben megvalósulónak, befogadó jellegűnek, biztonságosnak kell lennie. A gyermek meghallgatását képzett szakembernek kell elvégeznie, lehetőleg ugyanazon személynek csekély számú alkalommal, adott esetben video-, hangfelvétel készítésével. A gyermek jellemzőit, a per körülményeit és a bíró szakértelmét figyelembe véve lehet adott ügyben eldönteni, hogy a gyermeket a bíró vagy a szakértő hallgassa meg. Jó megoldás, ha a bíró pszichológus jelenlétében hallgatja meg a gyermeket, eltérő módszereik okán így nyerhető a legtisztább kép. A meghallgatással összefüggésben elkerülendő az etikátlan gyakorlat, a felületes hozzáállás és az alapvető jog csorbulása. Minden erőfeszítést meg kell tenni annak érdekében, hogy a gyermek a legkedvezőbb környezetben és a legmegfelelőbb körülmények között tudjon vallomást tenni, tekintettel életkorára, érettségére, értelmi szintjére és lehetséges kommunikációs nehézségeire.¹⁹ A gyermek meghallgatására sor kerülhet a tárgyalóteremben, a bíró dolgozószobájában vagy erre a célra kialakított gyermekmeghallgató szobában, ahol barátságos körülmények között bizalmasságot, biztonságot, kényelmet lehet biztosítani a gyermek számára. A gyermek meghallgatása során nagyon fontos a megfelelő bizalmi légkör kialakítása, aminek első lépése a gyermek tájékoztatása és ezáltal megnyugtatása. A meghallgatást odafigyeléssel, a gyermek komolyan vételével, inkább beszélgetés formájában, barátságosan kell lefolytatni. Fontos, hogy a bíró legyen nyitott, empátikus, hiteles és őszinte érdeklődéssel forduljon a gyermekhez.

A gyermek véleményét megfelelő súllyal, korának és érettségének megfelelően értékelni kell. Az értékelés során nehézséget jelenthet annak eldöntése, hogy a gyermek kifejezett akarata a saját érdekét tükrözi-e. Vagyis: el tudja-e dönteni önmaga, mi a legjobb a számára, vagy verbális megnyilvánulása valamelyik szülő másik szülő elleni befolyásolásának veszélyét rejti magában.²⁰ A gyermek véleményének megfelelő értékeléséhez a bíróságnak fel kell tárnia a tágabb értelemben vett családi és nevelői környezetet, az ügy minden lényeges körülményét, értékelnie kell a tanúk, szakemberek (családsegítő, pedagógus) vallomásait, az igazságügyi pszichológus és/vagy pszichiáter szakértő szakvéleményét.

¹⁸ Szeibert Orsolya: A gyermek meghallgatása/véleménye, a gyermektartás, az élettárs szülők helyzete és az ötéves Ptk. - vitatható gyakorlatok In: Családi Jog 2019/3. 3.o.

¹⁹ Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának iránymutatása a gyermekbarát igazságszolgáltatásról, <https://rm.coe.int/16806a4541> Utolsó letöltés ideje: 2021. 12. 28. 30. o.

²⁰ Nagy Márta: A gyermek jogainak érvényesülése az igazságszolgáltatásban, Budapest, 2018, L'Harmattan, 50.o.

A gyermek számára minden esetben visszacsatolást szükséges biztosítani, hogy arról is tájékozódhasson, hogyan vették figyelembe a véleményét. Amennyiben nem a véleményének megfelelően döntenek, éppen azzal kell tiszteletben tartani a gyermeket, hogy számára is érthetően, alapos módon megindokolják a döntést, amely indoklás tartalmazza a gyermek véleményétől való eltérés indokát is. A gyermek ügyvédjének, az ügygondnoknak vagy más jogi képviselőjének a gyermek értelmi szintjének megfelelő nyelvezettel el kell mondania és meg kell magyaráznia a gyermeknek az adott határozatot vagy ítéletet, és tájékoztatnia kell arról, hogy milyen intézkedéseket - például fellebbezés vagy független panaszkezelési mechanizmusok - lehet megtenni.²¹

Az Alapjogi Ügynökség a 2015-ben végzett vizsgálata alapján a meghallgatáshoz való jog érvényesülése érdekében javasolta a tagállamoknak:

- gyermekekre szakosodott bíróságok létrehozását olyan képzett szakemberekkel, akik a megfelelő kompetenciákkal rendelkeznek,
- a gyermek érettségének felmérésére objektívebb módszerek meghatározását,
- az eljárási biztosítékok körében a mediáció gyakoribb alkalmazását, azt, hogy a gyermeket csak a gyermekbarát meghallgatási technikákban képzett szakember hallgassa meg,
- a gyermekeknek ingyenes jogi segítségnyújtás és képviselet biztosítását gyermekekre szakosodott ügyvédekkel,
- az eljárások gyorsítását,
- a gyermek meghallgatásához szakembereknek szóló útmutatók készítését és
- a gyermek meghallgatásához gyermekbarát létesítmények használatát, amely helyiségeknek igazodniuk kellene az életkori csoportokhoz.

V. A gyermekbarát igazságszolgáltatás Magyarországon

Hazánkban számos intézkedés született a gyermekbarát igazságszolgáltatás megvalósítása érdekében. A rendőrség nyomozó hatóságainál létesítendő gyermekmeghallgató szobák kialakításáról szóló rendelet alapján a tizennégy éven aluli gyermek meghallgatására kötelező módon kizárólag

²¹ Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának iránymutatása a gyermekbarát igazságszolgáltatásról, <https://rm.coe.int/16806a4541> Utolsó letöltés ideje: 2021. 12. 28. 31. o.

gyermekmeghallgató szobában kerülhet sor. A Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium, a Belügyminisztérium és az Emberi Erőforrások Minisztériuma által létrehozott „Gyermekebarát Igazságszolgáltatás” munkacsoport feladata volt a civil szervezetekkel való konzultáció, valamint a törvénymódosítások előkészítése. Kidolgozásra került a gyermekebarát igazságszolgáltatás megvalósulásához kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2012. évi LXII. törvény, amely módosította a Pp., a Ptk., és emellett a Be. és a Btk. szabályozását a gyermekek védelme jegyében. A kormány a 2012. évet a Gyermekközpontú Igazságszolgáltatás évének minősítette, valamint az alapvető jogok országgyűlési biztosa projektfüzetet jelentetett meg „Gyermekebarát igazságszolgáltatásért” címmel. Az ombudsman vizsgálta a gyermekekkel a különböző hatósági eljárásokban kapcsolatba kerülő hivatásos szakemberek felkészültségét, képzettségét is, amelynek során megállapította, hogy szakterületeiknek megfelelően, de egymástól eltérően értelmeznek bizonyos alapvető fogalmakat, amely a jogbiztonság csorbulását okozza. Ehhez hozzájárul az is, hogy a gyermekvédelemben és az igazságszolgáltatásban dolgozó szakemberek képzésében nem, vagy alig jelenik meg a gyermeki jogok vagy a gyermekebarát igazságszolgáltatás témája. Állandósítja a gyermekeket megillető védelemhez és gondoskodáshoz való jog sérülésének lehetőségét, hogy hiányosak a gyermekekkel közvetlenül foglalkozó, a velük kapcsolatos eljárásokban részt vevő szakemberek anti-diszkriminációs ismeretei és hiányoznak a hátrányos megkülönböztetéssel kapcsolatos tájékoztató anyagok is.²² A 2012-ben készült jelentés óta nagyobb hangsúlyt fektetnek a szakemberek képzésére, továbbképzésre, a szemléletváltásra, a bírósági eljárás keretében tartott meghallgatások gyermekebarát voltának fokozására.

Az Országos Bírósági Hivatal (OBH) 2012-ben létrehozta a Gyermekközpontú Igazságszolgáltatás Programot, aminek egyik legfontosabb célkitűzése volt mind a polgári, mind a büntető ügyek terén a gyermekek érdekeinek érvényesítése annak érdekében, hogy akár tanúként, az ügyben érdekeltként, akár terheltként vagy bűncselekmény sértettjeként vesznek részt az eljárásban, az életkoruknak megfelelő bánásmódban részesüljenek, másrészt a kiskorúakat érintő ügyeket tárgyaló bírók folyamatos felkészítése az ezzel kapcsolatos speciális és komplex elvárásokra. A program célkitűzéseinek megvalósítását, a részletes koncepció kidolgozását elősegítendő az OBH elnöke 2013. február 14-én kelt határozatával létrehozta az első Gyermekközpontú Igazságszolgáltatás

²² Dr. Lux Ágnes: Az ombudsman gyermekjogi projekt munkája (2008-2012) III. In: Családi Jog XI. évfolyam 4. szám, 2013. december, 25. o.

Munkacsoportot, mely tevékenységének eredményeként elkészültek a kiskorúak idézéséhez fűződő tájékoztatók, kialakították a bírósági honlap gyermekközpontú igazságszolgáltatás almenüpontját a kiskorúak életkori sajátosságainak megfelelő tájékoztatás elősegítése érdekében, valamint elkészültek a pszichológusok segítségével berendezett gyermekmehhallgató szobák, amelyek lehetővé teszik, hogy a bíróság a 14 év alatti kiskorú gyermekeket - elsősorban büntető ügyek sértettjeit, tanút, valamint a családjogi jogvitákban vagy a gyermek jogellenes külföldre vitele miatt indult ügyek érdekeltjeit - a nemzetközi előírásoknak megfelelően, a kiskorú életkori sajátosságaihoz, igényeihez alkalmazkodó, barátságos és megnyugtató környezetben hallgassa meg. A munkacsoport folyamatos célkitűzései közé tartozott a családjogi, valamint a fiatalok ügyeit tárgyaló bírók országos és regionális képzésének megvalósítása, a bírók ösztönzése a gyermek meghallgató szobák használatára, a koordinátori és a szakmai hálózat aktivizálása, a Gyermekközpontú Igazságszolgáltatás éves konferencia megszervezése. Ezen országos konferencia 2014 és 2019 között minden évben megrendezésre került a Magyar Igazságügyi Akadémián olyan fő témákkal a középpontjában, mint a családon belüli erőszak, bántalmazott gyermek, a gyermekek sérelmére elkövetett bűncselekmények, a gyermek meghallgatása, a családi kapcsolatok jelentősége (kapcsolattartás, gyermektartás). A konferenciákon gyermekjogi szakértők, pszichológusok, tapasztalt bírók tartottak előadásokat családjogi- és fiatalok ügyeit tárgyaló büntető bírók részére. Emellett a Bírósági Közvetítés Országos Munkacsoport szervezésében 2019-ig évente megvalósult országos és nemzetközi konferenciákon többek között a családjogi mediáció, megállapodás megkötése, kommunikációs technikák, a reziliencia fejlesztése és a kiégés megelőzése témakörökben tartott előadásokon, esetbemutásokon, workshopokon vehettek részt az érdeklődő bírók és közvetítők. Az országos munkacsoportok munkáját a törvényszékeken működő munkacsoportok segítették, helyi szinten számos programot, rendezvényt megvalósítva. A Gyermekközpontú Igazságszolgáltatás a Bírósági Közvetítés mellett szorosan kapcsolódott a Nyitott Bíróság Programhoz is, tekintettel arra, hogy mindkettő fókuszában a gyermek állt. A Nyitott Bíróság Országos Program fő célja volt, hogy az általános- és középiskolások megismerjék jogukat, lehetőségeiket, jogtudatos állampolgárokká váljanak. A Program keretében törvényszékeként működő munkacsoportok eltérő modulokat szerveztek: előadások, tárgyaláshallgatás, bíróságlátogatás, perszimuláció, börtönlátogatás és pályaorientáció közül lehetett választania az érdeklődő iskolai osztályoknak, csoportoknak. A 23/2020. (VII.10.) OBH utasítás megszüntette a Gyermekközpontú Igazságszolgáltatás, a Tanúgondozás, Áldozatsegítés és a Nyitott Bíróságok Programokat és a hozzájuk kapcsolódó

munkacsoportokat. A 63.SZ/2020. (V. 20.) OBHE határozat létrehozta a Gyermekjogi Kabinetet, melynek feladata a bírósági eljárások során a gyermekek jogainak - köztük a tájékoztatáshoz, a képviselőhöz, a részvételhez és a védelemhez való jognak - a gyermek érettségi és értelmi szintjének, valamint az ügy körülményeinek megfelelő, teljes mértékű biztosítása érdekében igazgatási intézkedéseket megalapozó javaslatok és vélemények elkészítése a már megkezdett gyermekvédelmi jelzőrendszerrel kapcsolatos tevékenység folytatása, a kapcsolattartás végrehajtása iránti eljárás bírósági hatáskörbe kerülésével felmerült feladatok végrehajtása, továbbá a gyermekeket érintő ügyeket tárgyaló bírák folyamatos képzése és a nemzetközi jogszabályok figyelemmel kísérése érdekében.

VI. A gyermek legfőbb érdeke, a tájékoztatáshoz és a véleménynyilvánításhoz való joga a családjogi mediációban

A mediáció egy olyan alternatív vitarendezési eljárás, amelynek célja, hogy a felek egy pártatlan, semleges mediátor segítségével megbeszéljék a közöttük kialakult helyzetet. A mediáció során a felek a jövőre nézve keresik a megoldásokat, miközben feltárásra kerülnek az érdekeik és szükségleteik, javul a közöttük lévő kommunikáció és az együttműködés. A családban kialakult konfliktusok kezelésére szolgáló családjogi mediációban a szülők mellett a gyermek is az eljárás alanyaként jelenik meg, akinek az érdekeit és szükségleteit a szüleié mellett szintén fel kell tárni és a folyamat középpontjába helyezni. Sok esetben a szülők elsősorban magukra és egymásra figyelnek és csak ezután a gyerekekre, ezért fontos, hogy a szülők ismerjék és értsék a gyermek jogait és szükségleteit, ezek mentén kommunikáljanak és működjenek együtt. A családjogi mediáció lehetőséget teremt arra, hogy a folyamat során nagyobb figyelmet kapjon a gyermek, mint a bírósági eljárásban, érdekeit kiemelten kezeljék a vita rendezésekor, és a mediátor a saját eszközeivel ebben segíthet a feleknek.

Már önmagában az a körülmény, hogy a szülők részt vesznek a családjogi mediációban, és dolgoznak azon, hogy a konfliktusukat keretek közé szorítsák, az egymással való kommunikációjukat javítsák és képesek legyenek együttműködni, az mindenképpen a gyermekük érdekét szolgálja. A gyermek legjobb érdekeinek érvényesüléséhez vezető úton újabb mérföldkövet jelent, amikor a szülők felismernek olyan alapvetéseket, mint hogy a gyermek elsősorban biztonságra, kiszámíthatóságra, és arra vágyik, hogy mindkét szülője bármikor elérhető legyen a számára. Azokban az ügyekben, ahol a

szülők a saját sérelmeiken nem látnak túl, a közöttük lévő konfliktus a polarizáció/a szegregáció/a destrukció fázisában van, ott a mediátor arra törekszik, hogy a szülők gondolkozzanak gyermekük igényeiről, szükségleteiről és közösen fogalmazzák meg azokat. A közvetítés során a szülők megtanulhatják, hogyan beszéljenek tisztelettel egymással, beazonosíthatják, hogy mi a dolguk és a felelősségük a válás során, felismerhetik az állandóság, rugalmasság, érzelmi biztonság fontosságát, rájöhetnek, hogyan tudják jól érteni a gyermeküket és beazonosítani az igényeit.

A mediátor a gyermek jogainak védelméhez úgy járulhat hozzá a leginkább, ha mozgósítja a szülők felelősségvállalását, a gyermekükről való gondolkodását, az egymáshoz viszonyulásuk meghatározását, az értékek és normák tudatosítását. Azzal, hogy a mediátor és a szülők közösen értelmezik a szülők helyzetét, feladatait és közösen beazonosítják a gyermek rövid- és hosszútávú érdekeit, a mediátor elősegíti a szülők válás után együttműködését is. A közvetítő a mediáció szabályainak betartásával, a keretek tartásával, a tanult technikák alkalmazásával, a kommunikáció irányításával segíti a szülőket, hogy a gyermekük érdekei és szükségletei mentén tudjanak gondolkodni, kommunikálni és döntéseket hozni. Így a közvetítés folyamatában a gyermek érdekei mindvégig előtérben vannak és a szülők olyan megállapodást kötnek, amely a lehető leginkább szolgálja a gyermek legjobb érdekeit.

A gyermek mediációba történő bevonásával a mediátor és a szülők megismerhetik a gyermek kívánságait, igényeit, amik segíthetnek abban, hogy a szülők a saját álláspontjukról elmozduljanak a közös megoldás felé. A gyermek igényeinek megismerése segíti továbbá a szülőket annak meghatározásában, hogy a szóba jöhető megoldási javaslatok közül, melyik szolgálja leginkább a gyermek legjobb érdekeit. A gyermek bevonásával teljesül továbbá a tájékozódáshoz és meghallgatáshoz való joga, amellyel a mediációban a döntéshozatal súlyától mentesen, kötetlenebb légkörben élhet.²³ Fontos tudatosítani a szülőknél, hogy a gyermeknek joga van ahhoz, hogy véleményét kifejtse a vele kapcsolatos ügyekben, és ezt a véleményét érettségének, ítélőképességének megfelelően figyelembe vegyék.

A Partners Hungary Alapítvány Mediációs munkacsoport által kidolgozott, A gyermek szerepe a válási mediáció során című szakmai ajánlás - tervezet szerint a gyermek bevonásának a következő szintjei

²³ Dr. Gyengéné dr. Nagy Márta: A gyermek meghallgatása az őt érintő eljárásokban 2018. 42. o.

vannak: - nem beszélnek a gyermek szükségleteiről, érdekeiről, - csak a szülők kezdeményezésére és igénye szerint beszélnek a gyermek szükségleteiről, érdekeiről, - a mediátor a gyermek közvetlen bevonása nélkül segít a szülőknek abban, hogy a gyermek szükségleteit, érdekeit feltárják és azokra fókuszáljanak, - a szülők mindent meg tudnak beszélni, képesek felmérni és figyelembe venni a gyermek szükségleteit, érdekeit, - a szülők szakértővel beszélnek a gyermekről, - szakértő beszél a gyermekkel, és ő hozza be a gyermek érdekeit a folyamatba (elmondja a mediátornak külön, vagy a mediációs ülésen), - a mediátor beszél a gyermekkel, és ő viszi az információt a szülőkhöz, - a mediátor beszél a gyermekkel egy segítő jelenlétében, és a mediátor viszi az információt a szülőkhöz, - a mediátor beszél a gyermekkel és utána következik az együttes ülés (szülők, gyermek), - mediációs ülés a szülőkkel, utána, a folyamat egy adott pontján szülők - gyermek közös ülés, - mediáció a szülőkkel és a folyamat végén közös mediációs ülés a gyermek részvételével, ahol a már kész megállapodást beszélnek meg közösen, - rögtön az első alkalommal a szülők és a gyermek közös mediációs ülésen vesznek részt.²⁴

Magyarországon nincs egységes szakmai álláspont a gyermek közvetítói eljárásba történő bevonhatósága kérdésében. A Partners Hungary Alapítvány szakmai ajánlása értelmében a gyermek érdekeinek figyelembevétele, véleménynyilvánítása nemcsak a mediációba történő tényleges bevonásával történhet meg. Tekintettel arra, hogy a közvetítói eljárásban a szülők hozzák meg a döntéseket, ezért a közvetítőnek őket kell segítenie abban, hogy beszélgessenek a gyermekükkel, tegyék lehetővé számára az álláspontja kifejezését, ismerjék meg és ítélőképességének megfelelően vegyék figyelembe a véleményét, azonosítsák be az igényeit és ezek alapján határozzák meg megállapodásuk tartalmát.

A mediátornak a folyamatban úgy kell biztosítania a gyermek véleménynyilvánítását, szükségleteinek, érdekeinek figyelembevételét, hogy szem előtt tartja a biztonságát. A biztonság megteremtésének fontos feltétele, hogy a mediátor képzett, felkészült legyen ahhoz, hogy hatékonyan tudja kezelni a gyermek jelenlétét a folyamatban, tudjon bánni a gyermekkel a válási mediáció során.²⁵ A mediátornak számos szempontot végig kell gondolnia a gyermek biztonságának biztosításához, melyek egy része a mediátor képességeire, más része a szülők képességeire vonatkozik. A legfontosabb, hogy

²⁴ Partners Hungary Alapítvány Mediációs munkacsoport: A gyermek szerepe a válási mediáció során. Szakmai ajánlás - tervezet. 2017. március, 6. o.

²⁵ Uo. 7. o.

a mediátor mennyire képes megítélni a szülők és a gyermek érzelmi szintjét és az adott esetben tudja-e kezelni a szülők, illetve a gyermek várható érzelmi megnyilvánulásait, továbbá a szülők képesek-e a gyermek érdekeit előtérbe helyezni és játszma nélkül részt venni a mediációban.

Amennyiben az eljárásban sor kerül a gyermek közvetlen meghallgatására, úgy a közvetítőnek ajánlott odafigyelnie arra, hogy a gyermek biztonságban, komfortosan érezze magát (helyszín, mosdó, enni-innivaló), továbbá, hogy a gyermekkel az életkorának megfelelő, érthető nyelvhasználattal beszéljen. Fontos a bizalom kiépítése, az elvárásoktól, preconcepcióktól, ítélezéstől mentes légkör, a nyitottság, a megértés alapú kommunikáció.²⁶ A bemutatkozást követően a gyermekkel a meghallgatása kezdetén ismertetni kell a mediáció alapelveit, az eljárás lényegét, a beszélgetés várható időtartamát. El kell neki mondani, hogy a meghallgatásáról nem készül jegyzőkönyv és az általa elmondottakból csak az kerül ismertetésre a szüleivel, amihez ő hozzájárul. Hangsúlyozni kell a gyermek számára, hogy nem neki kell döntenie az őt érintő vitás kérdésekben, hanem azzal, hogy elmondja a véleményét, segít a szüleinek abban, hogy a lehető legjobb döntéseket hozzák meg és segít a mediátornak is, hogy jobban tudja támogatni a szülőket ebben a folyamatban. Célszerű a beszélgetést az életkora szerinti központi, „trendi” témával indítani, az érdeklődési körébe tartozó kérdésekről (hobby, szabadidős tevékenységek, sport) beszéltetni. Tipikusan alkalmazott eszközök a nyitott kérdések, megerősítés, biztatás, összefoglalás, tükrözés, storytelling.

A közvetítői eljárás alapelvei (főként a titkossága), a beszélgetések légköre, az, hogy nem készül jegyzőkönyv és a különbeszélgetésből csak az kerül elmondásra a szülőknek, amit a gyermek szeretne a tudomásukra hozni, kifejezetten alkalmassá teszik a mediációt arra, hogy a gyermek élhessen a véleménynyilvánítási jogával. A szülők jobban elfogadják a mediátortól, mint külső, független szakembertől a gyermek által elmondottakon alapuló összegzést, az a folyamatot előre lendíti és a szülőket az együttműködés irányába tereli. A családjogi mediáció akkor sikeres, ha a szülők képessé válnak (az eljárás lényegének, alapelveinek megismerését követően) a mediációban való részvétellel, (a megszakítás nélküli idő során) egymás meghallgatására, (az eszmecsere során) egymás álláspontjának elfogadására. Ha megértik és elfogadják azt, hogy házastársakként/élettársakként elválnak ugyan egymástól, de szülőkként továbbra is szükséges kommunikálniuk és együttműködniük egymással. Ha képesek a fókusz a gyermek érdekeire, szükségleteire, jogaira helyezni. Ha felismerik

²⁶ Dr. Gyengéné dr. Nagy Márta: A gyermek meghallgatása az őt érintő eljárásokban 2018. 24. o.

azt, hogy a gyermeküket ők ismerik a legjobban, ezért ők képesek a gyermekkel kapcsolatos legjobb döntések meghozatalára is. A megfelelően lefolytatott közvetítés és a szülők megalapozott, hosszú távon betartható megállapodása a gyermek érdekét szolgálja.

VI. Összegzés

A gyermekbarát igazságszolgáltatás minimumszabályai közé tartozik, hogy a gyermeket megfelelően - életkorának és érettségének megfelelő színvonalon - tájékoztassák a jogairól, kötelességeiről és az eljárás menetéről. Az alapvető jogok közé tartozik továbbá az eljárásban való részvétel joga, a gyermek meghallgatása és joga a szabad véleménynyilvánításra, továbbá az, hogy véleményét és akaratát figyelembe is vegyék a döntéshozatal során. Ezeken felül joga van a képviselőre és a segítségnyújtásra a jogok érvényesítésében, illetve ahhoz, hogy az eljárási rendet az életkorából fakadó szükségleteihez igazítsák.²⁷ Ahhoz, hogy a gyermekjogok érvényesülhessenek a bírósági eljárásokban, nélkülözhetetlen a bírók, titkárok, közvetítők érzelmi felkészítése, önismeretének fejlesztése, képzése és továbbképzése a gyermekjogokról, fejlődéslelektanról, meghallgatási technikákról, továbbá a folyamatos szupervízió biztosítása számukra. Szükséges továbbá, hogy a gyermekek maguk is tisztában legyenek a jogaikkal és élhessenek is velük, amihez nemcsak a gyermeket érintő adott ügyben nyújtott bírósági tájékoztatás, de a széleskörű ismeretterjesztés is nélkülözhetetlen. Ennek megvalósításához nyújtanak segítséget a gyermekjogi szakértők által készített online anyagok, videók, tájékoztató füzetek, valamint a bíróságokon gyermekeknek szervezett programok, mint az épületlátogatás, perszimuláció, rajzpályázat, bemutató órák. A gyermeki jogok minél szélesebb körű megismertetésén és biztosításán számos civil szervezet és alapítvány dolgozik, valamint a fentiekben írt állami kezdeményezések és az Európai Unió által támogatott projektek is indultak ennek érdekében.

²⁷ Gyurkó Szilvia: Kihívások az igazságszolgáltatási rendszerben - gyermekbarát eljárás a gyermekek szemével In.: Családi Jog IX. évfolyam 3. szám, 2011. szeptember, 2-3.o.

Irodalomjegyzék

- Dr. Filó Erika - Dr. Katonáné dr. Pehr Erika: Gyermeki jogok, gyermekvédelem, HVG-Orac Lap és könyvkiadó Kft., Budapest, 2009.
- Dr. Gyengéné dr. Nagy Márta: A gyermek meghallgatása az őt érintő eljárásokban 2018.
- Dr. Lux Ágnes: Az ombudsman gyermekjogi projektmunkája (2008-2012) III. In: Családi Jog XI. évfolyam 4. szám, 2013. december
- Gyurkó Szilvia: Gyermekbarát igazságszolgáltatás - a paradigmaváltás szükségességéről; In: <https://adoc.pub/gyurko-szilvia-gyermekbarat-igazsagszolgalattas-a-paradigmav.html> Utolsó letöltés ideje: 2022. január 3.
- Gyurkó Szilvia: Kihívások az igazságszolgáltatási rendszerben - gyermekbarát eljárás a gyermekek szemével In.: Családi Jog IX. évfolyam 3. szám, 2011. szeptember
- Nagy Márta: A gyermek jogainak érvényesülése az igazságszolgáltatásban, Budapest, 2018, L'Harmattan
- Szeibert Orsolya: A gyermek meghallgatása/véleménye, a gyermektartás, az élettárs szülők helyzete és az ötéves Ptk. - vitatható gyakorlatok In: Családi Jog 2019/3. 1-8.o.
- Visontai-Szabó Katalin: A gyermek meghallgatása a bírósági eljárásban In: http://acta.bibl.u-szeged.hu/69152/1/polay_068_515-526.pdf Utolsó letöltés: 2022. 01. 03.
- Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának iránymutatása a gyermekbarát igazságszolgáltatásról, <https://rm.coe.int/16806a4541> Utolsó letöltés ideje: 2021. 12. 28.

- Gyermekbarát igazságszolgáltatás - a gyermekek és a szakemberek álláspontja és tapasztalatai Összefoglaló In.: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2017-child-friendly_justice-summary_hu.pdf Utolsó letöltés ideje: 2022. január 3.
- Gyermekbarát igazságszolgáltatás - a szakemberek álláspontja és tapasztalatai Összefoglaló In.: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2015-child-friendly-justice-professionals-summary_hu.pdf Utolsó letöltés ideje: 2022. január 3.
- Partners Hungary Alapítvány Mediációs munkacsoport: A gyermek szerepe a válási mediáció során. Szakmai ajánlás - tervezet. 2017. március